

Dat betekent niet dat alles wel goed komt. De gang van zaken rond de LPF in 2002 laat zien dat de achterban van populistische bewegingen zich uiterst grillig kan gedragen. Het vergt veel zorgvuldigheid van alle partijen om de kansen die de huidige politieke constellatie biedt, om te zetten in een positieve ontwikkeling op de lange termijn.

Daarbij zijn twee scenario's denkbaar. In de eerste plaats is het mogelijk dat de achterban van de PVV tevreden is met de rol die deze partij nu speelt. Dat zou resulteren in een consolidatie van de verkiezingsuitslag van afgelopen juni, en dus in 'definitief' gewijzigde politieke verhoudingen. De PVV wordt dan een partij als alle andere, sterker, het zou wel eens een partij kunnen worden die groter wordt dan de rest. Voor toekomstige formaties wellicht geen prettige gedachte, maar vanuit een oogpunt van democratische representatie zeker wel. Het zou namelijk betekenen dat een grote groep kiezers, die zich lang niet of nauwelijks gehoord voelde in Den Haag, een politiek tehuis heeft gevonden. De reëel bestaande onvrede – niet zelden een grond van partijvorming – zou dan gekanaliseerd zijn in een politieke beweging. Dit scenario heeft nog een voordeel: het dwingt de andere politieke partijen om een positie ten opzichte van de PVV te formuleren en de door deze beweging gekanaliseerde onvrede serieus te nemen. Daarmee kan het leiden tot een revitalisering van de politiek, waarbij een groot deel van het electoraat betrokken zou kunnen raken bij de inrichting van de samenleving.

Het andere scenario is echter waarschijnlijker. Dit 'LPF-scenario' houdt in dat het PVV-electoraat ontevreden raakt met de door Wilders bereikte resultaten en zijn beweging teleurgesteld de rug weer toekeert. Met als gevolg dat er, net als in 2003, weer een optische normalisering van het politieke spectrum plaatsvindt in de zin dat de gevestigde partijen weer ongeveer hun normale positie en grootte zullen innemen. Een voor velen aantrekkelijk scenario – maar veel minder optimistisch dan het eerste. De recente geschiedenis leert ons immers dat er in zo'n geval niets fundamenteel verandert en 'de politiek' geen lessen trekt uit de ontwikkelingen. Tevreden achteroverleunend genieten de gevestigde partijen van hun herwonnen positie, om pas weer in beweging te komen bij de volgende populistische aanval op Den Haag. En dat die aanval komt, is wel zeker. Er is nu eenmaal een reservoir aan ontevredenen dat relatief gemakkelijk is te vangen door een beweging van buitenaf.

De Nederlandse politieke verhoudingen zijn veranderd – en dat is goed. Grotere groepen dan ooit voelen zich vertegenwoordigd in het parlement en de politiek leeft weer. Er staan thema's op de agenda die de betrokkenheid bij de besluitvorming nog verder kunnen vergroten. De enige vraag die resteert is of de politieke leiders in staat zijn iets moois uit deze omstandigheden te maken. Maar zelfs op dat vlak ben ik niet per se pessimistisch. De overlevingsdrang van politieke partijen is te groot om deze kans te laten liggen. En daarmee valt er de komende jaren echt iets te kiezen in Nederland.